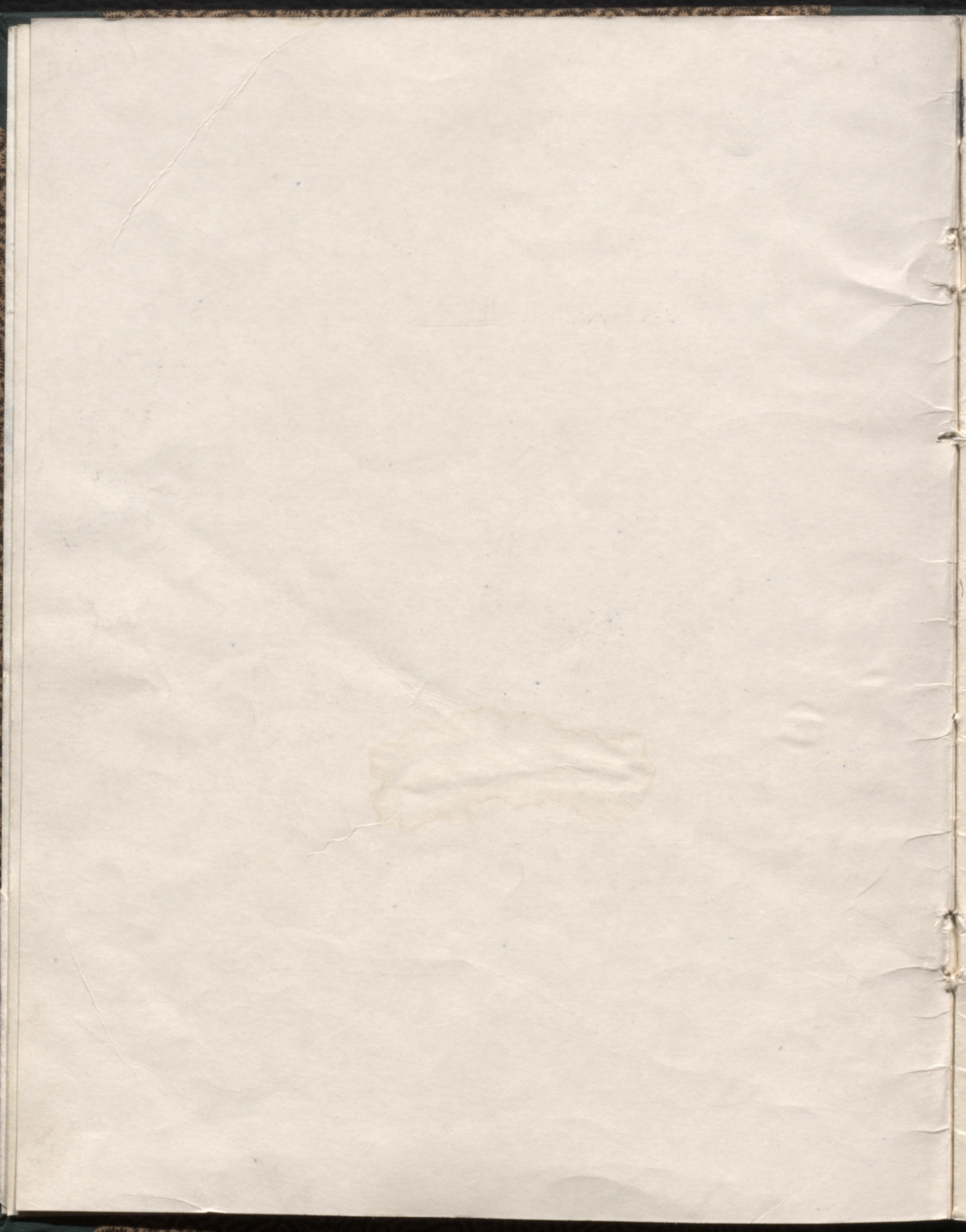


L 429

A. KRONENBERGS



**MAZAIS  
GANIŅŠ**



L ~~J~~  
429

L  
3

# MAZAIS GANIŅŠ

UN VIŅA BRĪNUMAINIE  
PIEDZĪVOJUMI

A.KRONENBERGA  
TEKSTS UN ZĪMĒJUMI



LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA  
RĪGĀ ✨ 1958

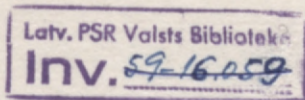
МАЛЕНЬКИЙ ПАСТУШОК  
И ЕГО ЧУДЕСНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Латвийское государственное издательство

Художник и автор текста

А. КРОНЕНБЕРГ

На латышском языке



0306064837





## Trīs gani, septiņi sivēni

Viss sākās tā kā pasakā:  
Reiz bija gani trīsi,  
Viens resnīts, otrs garš un tievs,  
Bet trešais, teiksim īsi:  
Bij diezgan maza auguma  
Un visai niecīgs svarā;  
Pēc rakstura viņš atšķīrās  
No resnā un no garā.

Jo lielle gani plosījās  
Pa krūmiem un pa mežiem  
Par sirdēstiem un nemieru  
Kā vāverēm, tā ežiem,  
Bet mazais nebija no tiem,  
Kas tādas blēņas dara;  
Viņš augu dienu sēdēja  
Pie sava cūku bara.

Kad suķi rāmi ganiņās,  
Zēns čakli kurvjus pina,  
Un tad, kad cūkas vakarā  
No ganiem mājup dzina,  
Viņš parasti bij tieši tas,  
Kas cūkas saskaitīja,  
Jo lielajiem tāds uzdevums  
Tā kā par grūtu bija...  
Bet te nu kādā vakarā,  
Kad mazais lopus skaita,  
Tad izrādās, ka nozudis  
Mazs sivēntiņš un aita.  
Tā ziņa visus nospieda,  
Kā zirgu nospiež sakas,  
Un tika dzīvi apspriesta  
Tai vakarā pie akas.  
Viens teica, vainīgs esot vilks,  
Jo viņš pat bērņus zogot,  
Ko sievas atstāj mežmalā,  
Kad pašas aiziet ogot.

Bet vecais Čipiņš, atspiedies  
Pie ganu ceļa staba,  
Tā dziļdomīgi izteicās,  
Ka vainīga būs Baba.  
Viņš esot Babu redzējis,  
Tā skrējusi pa gaisu  
Uz meža pusi vakarā  
Ar aizdomīgu maisu.  
Bet kas tā Baba tāda ir? —  
Tai ir ar velnu sakars,  
Un, kas ar to sāk ķīvēties,  
Tam drīz var pienākt vakars!  
To dzirdot, ganiņš apņēmas  
Iet tomēr meklēt Babu  
Un atgūt savu sivēnu  
Ar ļaunu vai ar labu.  
...Viss sākās tā kā pasakā  
Pavisam viegli, aši;  
Kā vēlāk veicās ganiņam,  
To palasiet jūs paši.



A. I. K.



## Sēņu vecītis

No rīta, tikko gaisma svīst,  
Pa rasas klāto ežu  
Iet ganiņš apņēmības pilns  
Uz Vakardienas mežu.  
Viņš iet pavisam samulsis, —  
Kam te lai ceļu prasa?  
Bet — āre! — skaties, tur kāds vīrs,  
Kas krūmos sēnes lasa.  
Tam galva nesamērīga,  
Viņš likst zem viņas svāra,  
Bet kas uz bārdu attiecas,  
Tā divas pēdas gara.  
Kad ganiņš viņam uzprasa,  
Kur mājo ļaunā Baba,  
Viņš iepīpējis nopūšas  
Un teic pēc brīža laba:

— Vispirms būs jāiet dienas trīs  
Bez ceļa un bez stīgām  
(Bet iet pa mežu var tik tāds,  
Kas drošs no zvēru migām);  
Kad meža lielums izbeigsies,  
Tad būs tev jāuzmanās,  
Jo tur būs apsūnojis stabs,  
Kas vienmērīgi klanās.  
Un, ja tu trīsreiz prasīsi,  
Kur Baba aizskrējusi,  
Viņš tūdaļ iesāks klanīties  
Uz meklējamo pusi.  
Par ziņām ganiņš pateicas,  
Iet tālāk labā omā,  
Bet meklējamo sameklēt  
Tik viegli nav, kā domā.





## Ugunsgrēks garaušos

No ceļa ganiņš nomaldās  
Un iet uz labu laimi,  
Te pēkšņi norā pamana  
Viņš kādu zaķu saimi.  
Sēž viens tāds līpains čukurā  
Un labo caurās vietas,  
Bet kā par nelaimi tam līdz  
Ir pīpējamās lietas...

Driz uguns jūmtā iemetas,  
Un, redzot milzu dūmus,  
Viņš — kā pie zaķiem mēdz tas būt —  
Uz vietas meklē krūmus.  
Ko citi zaķi darija,  
Kad māja bija liesmās?  
Tie kā bez galvas skraidīja,  
Kā paraduši briesmās.



Gan viens no viņiem sacīja,  
Viņš uguns vārdus zinot,  
Tik nu aiz lielām izbailēm  
Tos lāgā neatminot.  
Vilks krūmos dūmus saoda  
Un āža ragu pūta,  
Lai tie, kam noteikšana ir,  
Te palīdzību sūta.  
To dzirdot, lācis atskrēja  
Ar seskiem un ar ežiem,  
Jo viņš tak ir tas noteicējs  
Par purviem un par mežiem.  
Bet āpsis, vezdams ūdeni  
Un kliegdams balsi skaļā,  
Aiz steigas neievēroja,  
Ka mucai tapa vaļā...

Kad ganiņš briesmas manīja,  
Tad viss jau bij par vēlu.  
Un viņš no uguns izglāba  
Tik zaķa mazo dēlu.  
Šo varoņdarbu redzēdams,  
Tam lācis sauļā sita  
Un zaķis, slaukot asaras,  
Ap kaklu viņam krita.  
Vēl ganiņš nebij atpūties,  
Vēl tecēja tam sviedri,  
Kad zaķi viņu iecēla  
Par savu goda biedri.  
Un meža ugunsdzēsēji,  
Kam devīga ir roka,  
Turpat uz vietas piešķīra  
Tam medali no koka.

## Odējs

Par lielo godu pateicies,  
Zēns zaķiem apvaicājas,  
Vai kāds no viņiem nezina,  
Kur īsti Babai mājas.  
Nē, zaķi gan to nezina,  
Bet blakus vecam lazdam  
Te dzīvojot kāds vīrelis,  
Kam deguns tāds kā strazdam.  
Viņš varot saost to, kas ir,  
Un arī to, kas nava,  
Kādēļ tam visā apkārtņē  
Te esot liela slava.  
Tas vīriņš stāv un šņaukājas,  
Un sāk pa reizei šķaudīt,  
Kā tie, kas stipras garšvielas  
Un ķiplokus mēdz baudīt.  
Kad ganiņš viņam uzprasa,  
Kas viņam vainas esot,  
Viņš atsaka, ka viņš ir vīrs,  
Kas dūmus nepanesot,  
Un šajā dienā sakarā  
Ar zaķa ugunsgrēku  
Šim deguns esot zaudējis  
To ostīšanas spēku.  
Viņš tagad esot nevarīgs  
Un tik ar spieķi rokā  
Sev varot ceļu sataustīt,  
Lai neieskrietu kokā.

Kad ganiņš redz, ka odējs slims,  
Viņš saka: — Miers ar viņu!  
Jo tā kā tā viņš nedabūs  
Nekādu skaidru ziņu.  
Kad jāsteidzas, tad kavēties  
Nav labuma nekāda.  
Ir taču pašam deguns savs,  
Tik ies, kur deguns rāda...





## Vilka dēla kristības

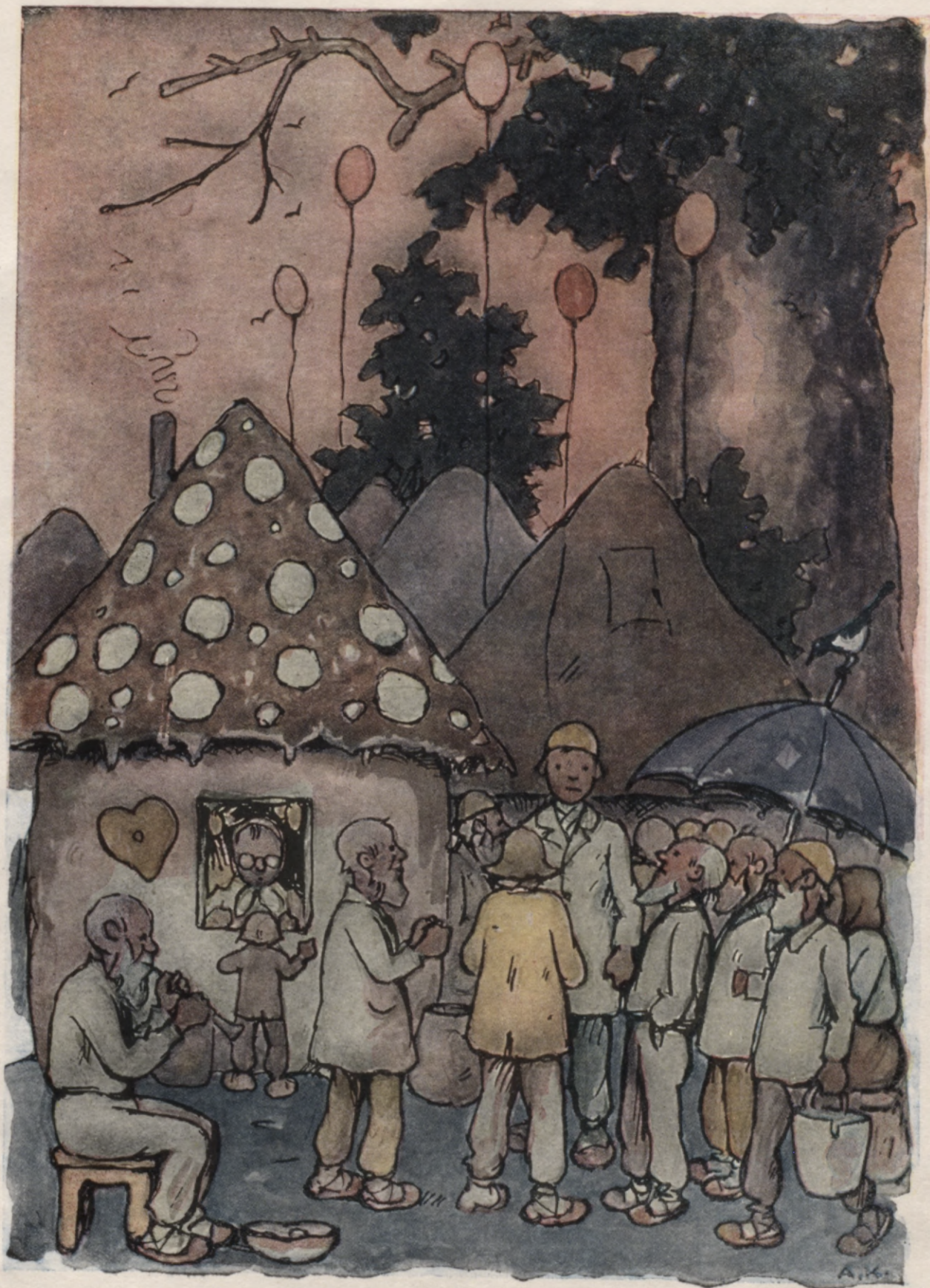
Pa dziļo mežu ganiņš iet,  
Kam gala nav, ne malas,  
Un iedams pēkšņi attopas  
Pie pašas Vilka alas!  
Šī mītne visai šaubīga,  
Pēc skata šāda tāda,  
Un pie tās mītnes izžauta  
Uz žoga svaiga āda...  
Aiz lielās migas piegāzē  
Viss zili melnos dūmos:  
Tur vilka sieva gaļu cep,  
Sesks dara alu krūmos,  
Un vecais ezis pukstēdams  
Pa mežu skrien ar vēsti  
Par to, cik gardi cepeši  
Tiks vilka migā ēsti. —

Vilks gatavojas kristībām,  
No ganiem pārnes aitu  
Un savus viesus aicina  
Ar izlasi un skaitu.  
Visvairāk viesi priecājās  
Par svaigo jēra gaļu  
Un savai vilka ēstgribai  
Un zobiem deva vaļu.  
Kad āpsis dziesmu uzsāka,  
Vilks sāka slaucīt acis,  
Jo viņš, lūk, sievai neredzot,  
Bij drusku alu lacis.  
Iet mazais ganiņš tuvāk vēl  
Pie jēru zagļa mājām  
Un klausās, kas tur iekšā dzied  
Ar sekmēm diezgan vājām.

Un viņš pie sevis nodomā:  
 «Ja dzied, tad nav ko būties,» —  
 Un kā jau vīrs, kam dūša ir,  
 Iet iekšā apskatīties.  
 Vilks tā kā drusku apjucis  
 Par negaidīto viesi,  
 Bet vai tad nieka zēna dēļ  
 Nu tūdaļ krūmos skriesi?  
 Un puiku gribot negribot  
 Viņš aicina pie galda,  
 Liek priekšā, kas tik pagadās,  
 No skāba un no salda.  
 Bet, kad tam ganiņš uzprasa:  
 — Kas tev te tā par gaļu? —  
 Vilks diezgan strupī atsaka:  
 — Jā, kas tad tev par daļu? —  
 Bet ganiņš nav vis iebaidāms:  
 — Tā taču mana aita! —  
 Vilks atkal atteic sminēdams:  
 — Jā, kā nu kurš to skaita.

Tu laikam lāgā nezini,  
 Ka likumi mums savi:  
 Vilks to nevienam neprasa,  
 Kam pieder jērs ar avi;  
 Tas ir pēc vecām paražām —  
 Tu nemācīsi mani, —  
 Ja man ko noķert laimējies,  
 Par to lai atbild gani. —  
 To pateicis, viņš pasmejas  
 Un nēklakšķina mēli  
 Un piedāvā pat ganiņam  
 No aitas gaļas šķēli...  
 To ganiņš strupī noraida,  
 Un pelēcim par prieku  
 Šais godos savu klātbūtni  
 Viņš uzskata par lieku.  
 Pagalam aita. Ko nu sākt?  
 Vilks notiesājis viņu.  
 Nekas cits, protams, neatliek  
 Kā meklēt sivēntiņu.





## Rūķīšu gada tirgus

Iet ganiņš gluži sašutis  
Par nekaunīgo ņirgu,  
Līdz pievakarē uzduras  
Uz rūķu gada tirgu.  
Nav mazais ganiņš spēka vīrs,  
Viņš sīks un niecīgs svarā,  
Bet te starp rūķiem jūtas viņš  
Kā milzis zēnu barā.  
Par to nav rūķa prāvāka  
Starp jauniem un starp veciem,  
Jo tik tas garākais no tiem  
Tam sniedzas līdz pat pleciem.  
Bet tirgū tāda spiešanās,  
Ka grūti paspert kāju,  
Lai nesamītu pircēju  
Vai kādu tirgotāju.  
Viņš, lēni iedams, pievirzās  
Pie kārumnieku galda,  
Kur vecāks rūķis rosīgi  
Ar cirvi riekstus skalda,  
Bet tālāk griežas karusels,  
Tur tiešām ir ko smieties,  
Jo rūķi klaigādami iet  
Uz koka zirgiem skrieties.  
Pa klāstu lēkā ķipars raibs,  
Pie kumēdiņu būdas

Viens večuks vara bungas sit,  
Viens atkal spēlē dūdas.  
Un kas pie tā tas jaukākais, —  
Te saticība valda  
Un vīrs ar vīru saprotas  
Pie bērzu sulas galda.  
Pa visu plašo laukumu  
Tik divi kārtībnieki,  
Un galu galā izrādās,  
Ka arī tie ir lieki.  
Viens vecis prasa ganiņam,  
Ko gribot viņš te labu,  
Un viņš tam skaidri pasaka,  
Ka meklējot viņš Babu.  
Ka Baba viņa sivēnu  
No ganiem aiznesusi,  
Tik nevarot viņš pasacīt,  
Kad un uz kuru pusi.  
To dzirdot, rūķu vecākais  
Sauc to par mīlo dēlu.  
Šie esot šodien aizņemti,  
Un esot jau par vēlu,  
Bet tad, kad tirgus beigšoties,  
Šie kā nebūt gan spēšot,  
Ar šādiem tādiem līdzekļiem  
To atrast palīdzēšot.



## Pūķis

No rīta, tikko gaisma svīst,  
Pa noru čalo rūķi,  
Tie mēro, plāno, tēš un kaļ  
Un veido lielu pūķi.  
Tiem plāns ir tāds, ka ganiņam  
Liks viņi sēsties maisā,  
Kas pūķa astei piesaistīts,  
Un laidīs viņu gaisā.  
Tas plāns ir gudri izdomāts,  
Bet zēns pie gribas labas  
Nekur vis nevar saskatīt  
Ne sivēna, ne Babas.  
Un te nu gluži negaidot  
Gar pūķi lidot garām  
Ir pagadijies kovārņiem  
Un prāvam vārņu baram.  
Un rūķi tie, kas zinībās  
Nav iebāzami maisā,  
Uz pirkstiem iesāk rēķināt,  
Cik kovārņu ir gaisā.  
Tie, cits par citu steigdamies,  
Sāk skaitīt balsi skaļā,  
Cik vārņu tur, cik kovārņu  
Un... palaiž virvi vaļā...  
Tai brīdī ceļas spēcīgs vējš  
Un parauj gaisā pūķi,  
Par ko ne mazums pārsteigti  
Ir vientiesīgie rūķi.  
Drīz ganiņš ir jau mākoņos  
Un tiem gandrīz jau cauri,





Bet rūķi tikai noskatās,  
 Un viens ar pliku pauri  
 Tiem citiem gudri pasaka:  
 — Neko tur nevar darīt,  
 Bet gan viņš dzīvs vai nomiris  
 Tiks zemē rīt vai parīt. —  
 Drīz ganiņš, tiecis mākoņos,  
 Sāk atkal staigāt kājām,  
 Un staigādams viņš ierodas  
 Pie Laika veča mājām.  
 Zēns pašā vēlā vakarā  
 Stāv mākoņvārtu priekšā  
 Un tielējas ar večuku,  
 Kas negrib laist to iekšā.  
 — Te, — sargs tam saka, — nevarot  
 Vis ārā iekšā skraidīt  
 Un atnācējam vajagot

Uz savu laiku gaidīt. —  
 Bet, kad tam ganiņš izstāsta,  
 Kas viņam ir par bēdām,  
 Ka viņš nekādi nespēj tikt  
 Uz jaunās Babas pēdām,  
 Sargs kādu brīdi padomā —  
 Viņš nav ar sirdi cietu —  
 Un solās zēnam uztaisīt  
 Pie vārtiem guļas vietu.  
 Bet, kamēr šie tā tielējas,  
 Pa zvaigžņu ceļa oļiem  
 Nāk padzīvojis vīrelis  
 Bez steigas, lēniem soļiem.  
 Kad vārtu sargs to pamana,  
 Viņš padod iekšā ziņu,  
 Un pūtēji ar stabulēm  
 Nāk tūdaļ saņemt viņu.



Tas Laika veča izzinis,  
Kas nāk ar soli gausu,  
Tam ļoti svarīgs sakāmais —  
Laiks lejā ir par sausu.  
Tai pašā brīdī vārti sāk  
Bez trokšņa vērties vajā  
Un vecītim «Lai dzīvo sveiks!»  
Sauc visi balsī skaļā.  
To redzot, divi velnēni,  
Kas te pa gaisu lodā,  
Neko daudz nebēdādami,  
Ka krist var kādā sodā,  
Pa vārtiem plaši atvērtiem  
Tik veikli iešmauc iekšā,  
Ka vecais sargs pat nepaspēj  
Tiem aizlikt kāju priekšā...  
Vēl tikko pirmie gaiļi dzied,  
Jau Laika vecis kājās

Un tūdaļ redz, ka kārtības  
Vairs nava viņa mājās.  
Jo lielai laika grāmatai  
Ir izraustītas lapas  
Un debess velvē sadzītas  
Pat laika rata tapas!  
Pats laika rats ir apstājies,  
Laiks tagad stāv uz vietas,  
Un it neviens vairs neatjēdz,  
Kā kārtot savas lietas.  
Neviens vairs lāgā nesaprot,  
Kā tagad laiku kavēt,  
Kad piecelties, kad gulēt iet,  
Kad Laika veci slavēt.  
Un kas pie tā tas trakākais, —  
Kāds iesviedis ir piņi  
Tai katlā, kurā sautēti  
Tiek Laika vecim griķi!



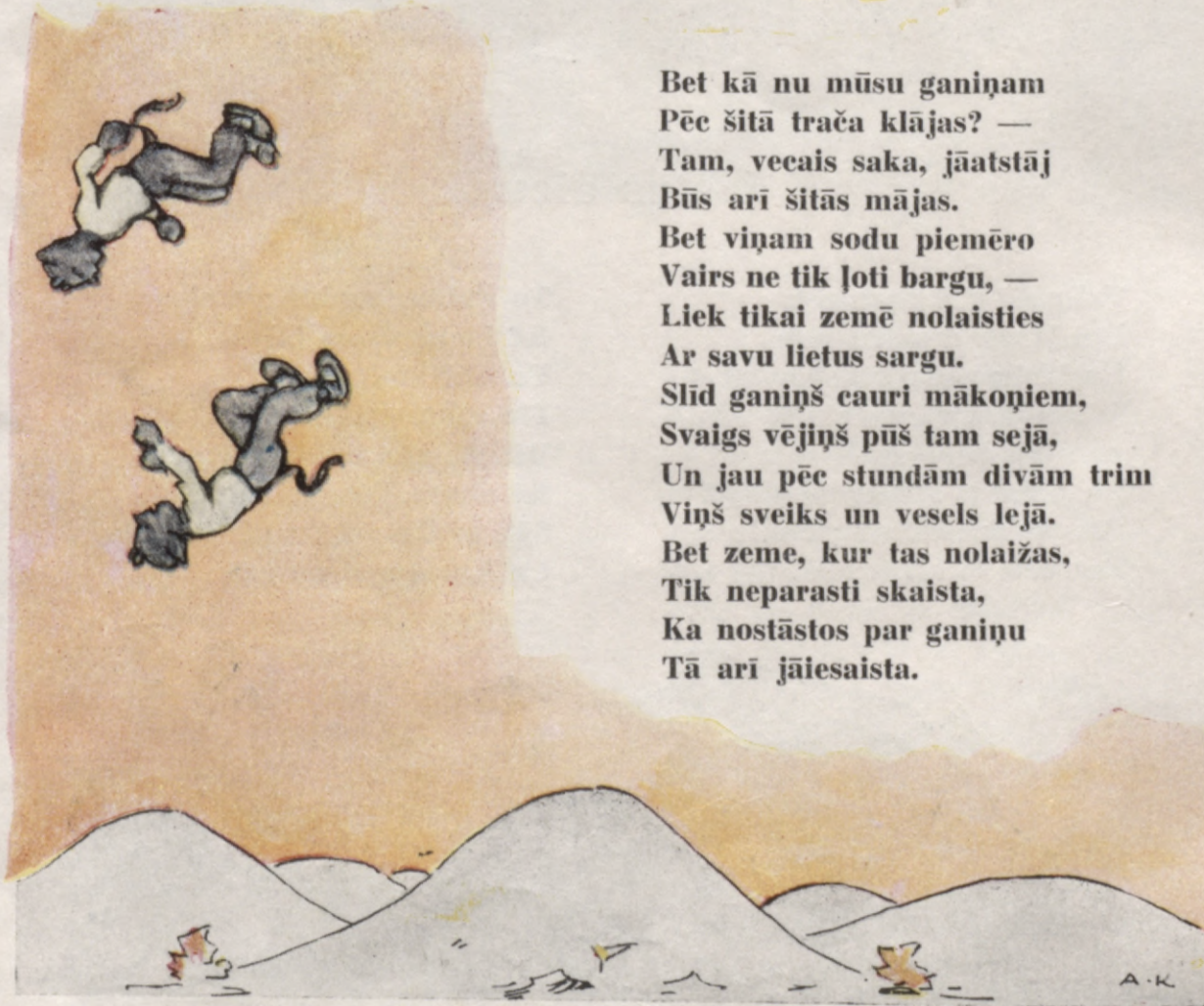
## Lietus dienā

Tai pašā ritā paredzēts  
Dot ļaužu druvām lietu,  
Un Lietusvīriņš rikojas  
Ar smalku ašķu sietu.  
Ar savu bēro arājs stāv,  
Un priecīgs smaids tam sejā  
Par valdzinošiem pilieniem,  
Kas drīz te kritīs lejā.

To redzot, ganiņš pieceļas,  
Iet Lietusvīram talkā,  
Un abi viņi rikojas  
Pie ašķu sieta smalkā.  
Bet, kamēr vecais mākoņos,  
Kā nākas, lietu taīsa,  
Sāk palikt apkārt gluži tumšs  
Un krusa krīt no gaisa.



Nu Laika vecis pārbīstas,  
 Jo lejā posts būs galējs, —  
 Viņš tūdaļ steidzas skatīties,  
 Ko dara krusas malējs.  
 Tas guļ un krāc, viņš izlaidies  
 Kā runcis zālē zaļā,  
 Bet velni krusas dzirnavas  
 Tam palaiduši vajā.  
 To redzot, vecais noskaišas,  
 Par kaitēkli to saukā  
 Un liek tam noķert velnēnus  
 Un sviest pa vārtiem laukā.  
 Un, lejā krītot, nācās ciest  
 Tiem zaudējumus smagus:  
 Viens jaunās bikses saplēsa,  
 Otrs aplauza sev ragūs.



Bet kā nu mūsu ganiņam  
 Pēc šitā trača klājas? —  
 Tam, vecais saka, jāatstāj  
 Būs arī šitās mājas.  
 Bet viņam sodu piemēro  
 Vairs ne tik ļoti bargu, —  
 Liek tikai zemē nolaisties  
 Ar savu lietus sargu.  
 Slid ganiņš cauri mākoņiem,  
 Svaigs vējiņš pūš tam sejā,  
 Un jau pēc stundām divām trim  
 Viņš sveiks un vesels lejā.  
 Bet zeme, kur tas nolaizās,  
 Tik neparasti skaista,  
 Ka nostāstos par ganiņu  
 Tā arī jāiesaista.



## Lejputrija

Tas izklausās kā pasakā:  
Tur vienā jomā medus,  
Bet otrā piens, un pienā peld  
Ciets cukurs tā kā ledus.  
Aiz jomas ceļa likumā  
Var redzēt skaistu telti,  
Tur taisa speķa pīrāgus  
Un izsniedz tos par velti.  
Pa krūmiem cepti cāļi čiepst,  
Krit kliņģeri no gaisa,  
Un lieli rieksti rēgojas  
No pārplisuša maisa.  
Pa plavu gaļas podi klīst  
Un paši piedāvājas,

Bet, ja tik ēst kāds atteicas,  
Tie pukojas un rājas.  
Kur soli sper, tur izliktas  
Ir prāvas sviesta cibas,  
Un tas, kam gadās garām iet,  
Var ēst no tām, cik gribas.  
Iet ganiņš gluži apmulsis  
Un satiek savu brāli,  
Kas ceļa malā ķīvējas  
Ar nule ceptu cāli.  
Viņš esot putru sastrēbies,  
Lai viņu mierā liekot,  
Bet ceptais cālis čiepst, ka te  
Ar to vien nepietiekot.



Un brālis stāsta ganiņam,  
Kā viņš šai zemē ticis  
Un kādas lielas cerības  
Uz izēšanos licis.  
Trīs dienās esot izēdies  
Viņš putas kalnam cauri,  
Nu bikses neejot vairs ciet  
Un svārki esot šauri.  
Bet tas vēl nav tas ļaunākais, —  
Te labas lietas priekšā,

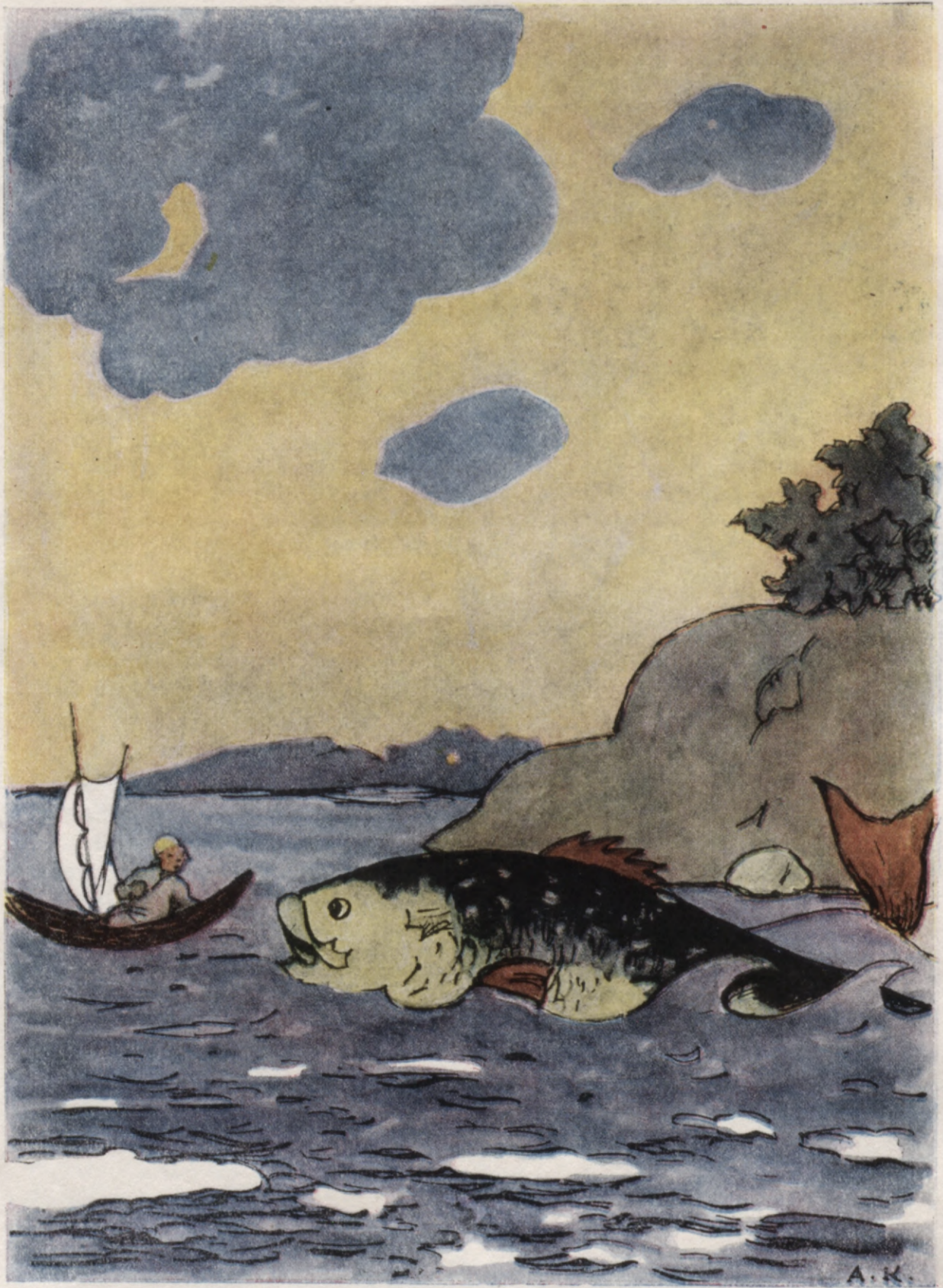
Tik no tiem labumiem nekas  
Vairs nelienot tam iekšā.  
Un te, lūk, tāds, kas nevar ēst,  
Nav it nekādā cenā:  
Par tādu cepti cāļi smeļ  
Un pīrāgi to dzenā.  
Un brālis ņemas žēloties,  
Cik labi būtu mājās,  
Kaut arī tad, kad gribas ēst,  
Tur māte reizēm rājas.



## Lielā zivs

Un ganiņš dažas dienas te  
Nu dzīvo kā pa godiem,  
Bet drīz tam apņikst mieloties  
Pie pilniem gaļas podiem;  
Viņš labi saprot to, ka ēst  
Var šodien, rīt un parīt,  
Bet sivēntiņa lietā ar  
Tak vajag kaut ko darīt.  
Sāk domāt viņš par bēgšanu  
Un iet pa jomas krastu,  
Kur atrod mazu vienkoci  
Bez airiem, bet ar mastu.  
Viņš mastam buras uztaisa  
No sava linu krekla  
Un dodas plašā tālumā,  
Bet joma nava sekla...  
Drīz iesāk skarbi vēji pūst  
Un lieli viļņi celties,

Pa gaisu baltas putas šķīst,  
Sāk ūdens laivā smelties...  
Te pēkšņi uzpeld liela zivs  
Ar metru garām spurām  
Un norij mazo ganiņu  
Ar laivu un ar burām!  
Bet ganiņš nav vēl pazudis,  
Viņš, savā laivā sēžot,  
Zivs vēderā sāk makšķerēt  
Un piedevām vēl vēžot.  
Bet zivs jo drīzi pamana,  
Kas notiek te par lietu,  
Un ieteic zēnam pameklēt  
Sev citur zvejas vietu.  
Un viņam pamest vajaga  
Tik bagātīgu lomu  
Un savu ceļu turpināt  
Ar tukšu gana somu.



## Ūdens māte

Stāv ganiņš gluži apreibis.  
Viņš saņem abas rokas, —  
Ap viņu vēsa straume plūst  
Un ūdens zāles lokās.  
Starp ūdens augiem brīnišķiem  
Peld zivis lieliem bariem,  
Un tā vien liekas apgaismots  
Viss neredzamiem stariem.  
Ne visai lielā tālumā  
Var redzēt skaistu pili;  
Tai sienas miglas bālumā,  
Bet jumti zaļganzili.  
Stāv vārtos slaida sieviete  
Ar ūdenskrāsas matiem,  
Tā mazo zēnu aplūko  
Ne visai siltiem skatiem.  
Kad ganiņš viņai izstāsta,  
Ka meklējot viņš Babu,  
Tā padomā un piesola  
Tepat tam vietu labu,  
Jo vēžu ķēniņš, dzīvodams  
Pavisam tumšā alā,  
Ar savu jauno paaudzi  
Vairs lāgā netiek galā.  
Lūk, esot vēži radušies,  
Kas grib uz priekšu rāpties,

Bet vecais ķēniņš nolēmis  
Šai lietā nepiekāpties.  
Un tādēļ viņš pa avīzēm  
Nu sācis meklēt vīru,  
Kas varētu tiem ieskaidrot  
To patiesību tīru,  
Kā istam vēzim jādzīvo,  
Kā viņam cilāt kājas,  
Kā tēvu tēvu paražas  
Tiem godā turēt klājas.  
Šim vīram, ko viņš meklējot,  
Kā vēzim vajag čāpot,  
Jo, kad kāds šitā nedarot,  
Tad vecim galva sāpot.  
Bet ganiņš viņai atsaka,  
Ka meklējot viņš Babu,  
Lai atdabūtu sivēnu  
Ar ļaunu vai ar labu.  
Lai vēžu ķēniņš meklējot  
Sev citu padomnieku.  
Un Ūdens māte ganiņu  
Te uzskata par lieku,  
Jo viņai lāgā nepatik,  
Ka tam ir savas domas,  
Un viņa liek tam izvākties  
No Lejputrijas jomas.





## Mājiņa uz koka kājām

Bet ganiņš, ticis sausumā,  
Sāk atkal meklēt stabu,  
Kas varēs viņam norādīt,  
Kur vajag meklēt Babu.  
Viņš uzduras uz mājiņu,  
Kam iekārta ir sava:  
Ikkatrā pusē tā kā logs,  
Bet durvis? — durvju nava.  
Sēž vindas galā krauklis melns,  
Uz jumta ganās kaza,  
Un runcis saulē gozējas  
Pie skabūziša maza.  
Bet, skabūzītī ieslodzīts,  
(Tur iekšā tumšs kā peklē) —  
Urkšķ mazais, raibais sivēntiņš,  
Ko ganiņš sen jau meklē!...  
Un mazais ganiņš, atradis  
Te savu sivēntiņu,  
Sāk gudrot, kā nu atbrīvot  
No tumšā sprosta viņu.  
Tobrīd pa gaisu ierodas  
Uz slotas kāta Baba  
Un sāk uz vietas rīkoties,  
Jo viņai ātra daba.

Sāk viņa zēnu pratināt  
Un beidzot ieģrūž iekšā  
To tajā pašā skabūzī,  
Kur sivēns tup jau priekšā.  
Tur sēž viņš gluži nevarīgs  
Pie saltas putras trauka,  
Un viņam liek kā sunim riet,  
Kad dzird viņš troksni laukā.  
Un, skabūzītī sēdēdams,  
Viņš domā smagu domu,  
Jo viņam taču apriebies  
Te spēlēt suņa lomu.  
Viņš, glābējs, savā liktenī  
Ar paglābjamo dalās  
Un cerību uz glābšanos  
Jau taisās mest pie malas.  
Te kādā dienā negaidot  
Pie Babas sanāk viesi.  
Vai tādā brīdī svinīgā  
Nu pati strādāt iesi?  
Tā sūta mazo ganiņu  
Uz mežu sēnes lasīt,  
Bet, vai viņš pārnāks atpakaļ,  
To aizmirst viņam prasīt...





## Vēju māte

Zēns, dien no dienas staigādams,  
Drīz nonāk purva malā,  
Aiz kura maza mājiņa  
Stāv kaila kalna galā.  
Tai mājiņai ir logi trīs,  
Tiem rūtis krāsā zaļā,  
Bet durvīm klinķis nolūzis,  
Un tādēļ stāv tās vaļā.  
Ap māju, kur tik skaties, posts,  
Pat aka aizbirusi,  
Aiz viņas koks bez galotnes,  
Ko vētra nolauzusi.  
Bet Vēju māte pagalmā  
Par saviem dēliem rājas,  
Ka viņi klīst pa pasauli  
Un neturas pie mājas.  
Tas pirmais klīst pa ziemeļiem,  
Tam sarmas pilna bārda;  
Viņš skrien kā vērsis baurodams  
Un visu plēš un ārda.  
Ar otro dēlu Riteni  
Ir atkal lieta tāda:  
Pa kailām stepēm klejodams,  
Tas izkaltis kā āda.  
Bet trešais klejo dienvidos  
Tāds piemīlīgs pēc sejas,

Kad viņš te ciemos ierodas,  
Zied pakalni un lejas.  
Bet ceturtais no vakariem  
Mēdz ierasties ar lietu,  
Tad mājās velti meklēsi  
Cik necik sausu vietu.  
Viens otru viņi neieredz,  
Par šādu tādu saukā.  
Kad viens pa durvīm ierodas,  
Cits skrien pa logu laukā;  
Bet, kad tie krūtīs saskrejas,  
Tad nav nebūt vairs labi,  
Jo koki tā kā skali lūst  
Un ļodzās sētas stabi!  
Kad ganiņš kalnā uzrāpjas  
Un apprasās par Babu,  
Tam Vēju māte pasacīt  
Neko vis nevar labu:  
Šī sākusi no sendienām  
Ar veco velnu pīties,  
Un tādēļ esot ieteicams  
Tai acīs nerādīties.  
To dzirdot, ganiņš apņemas  
Ar velnu aprunāties  
Un nebēdā par to, ka tur  
Var visvisādi klāties...





## Divpadsmit laupītāji

Un ganiņš atkal iet un iet,  
Sāk mākties kā uz lietu,  
Kā tagad nakti pavadīt,  
Kā atrast sausu vietu?  
Un cits nekas tam neatliek  
Kā rāpties kuplā kokā,  
Lai zvērs vai nezvērs nevar to  
Tik viegli dabūt rokā.  
Tā paiet stundas divas, trīs,  
Visapkārt kokam klusu,  
Un ganiņš kā nu varēdams  
Sāk taisīties uz dusu.  
Bet te ap pašu pusnakti  
Pa stāvo upes krastu  
Nāk divpadesmit tēvaiņi  
Ar aizdomīgu nastu.  
Tie apstājas pie ozola,  
Un viens no viņiem saka:  
— Man liekas, te vairs labi nav,  
Te tā kā sveša smaka! —  
Bet otrais tikai pasmejas  
(Tam asi rīki rokā):  
— Bez šaubām, tā būs vāvere,  
Kas pārnakšņot grib kokā. —  
Nu sāk tie vakariņas ēst,  
Cept sivēnu uz iesmas  
Un piedevām vēl padziedāt  
Par velnu blēņu dziesmas.

Bet, kad pēc lielās ēšanas  
Un blēņu dziesmām skaļām  
Grib viņi naudu nozagto  
Sākt sadalīt pa daļām,  
To redzot, ganiņš, sēdēdams  
Uz zara zaļā kokā,  
Sāk kliegt, ka tālu noskan mežs:  
— Nu jūs man esat rokā!...  
Tu, Miķel, ņer to resnāko,  
Aiz apkakles to turi,  
Bet, ja tas iesāk spārdīties,  
Sauc talkā lielo Juri!  
Lai Dāvis nāk ar metamo,  
Liek katram kāju priekšā,  
Kas grib pa krūmiem projām mukt  
Vai mesties upē iekšā!  
Kas sāks ar kājām spārdīties,  
To Jukums pieveikt prātis,  
Par naudu Brencis rūpēsies,  
Par visu citu Matīss... —  
To dzirdot, blēži pārbīstas,  
Jo domā, ka nu brūkot  
Tiem virsū prāvāks karaspēks,  
Ka glābties var tik mūkot.  
Tie pamet naudu, ēdamo,  
Kā parasts brīžos drūmos,  
Un — kā pie blēžiem mēdz tas būt —  
Kā zaķi nozūd krūmos.







## Vecā velna nauda

Tai pašā laikā vecais velns  
Pēc ilgiem, gariem gadiem  
Brauc, ilgu pārņemts, ciemoties  
Pie savas sievas radiem.  
Trīs dienas viņš tur ciemojās,  
Bet dienā ceturtajā  
Gan saēdies, gan sadzēries  
Viņš snauzdams brauca mājā.  
Kad mājās tūdaļ atklājās,  
Ka klēti nav vairs naudas,  
Viņš sāka šņukstēt tā kā bērns,  
Līdz uznāca tam raudas.

Jo piedevām tam cūku kūts  
Bij arī visai tukša,  
Tur trūka dažu sivēnu  
Un nebij lielā rukša!...  
Kad arī to viņš manīja,  
Tam asaras tā lija,  
Ka īsā laikā pieraudāts  
Jau paprāvs ķipsis bija!  
Līdz pievakarei toverim  
Pār malām gāja pāri,  
Bet velns joprojām raudāja  
Ar nedzirdētu kāri.

Tas ceļš, pa kuru ganiņš iet  
 No rīta čaklām kājām,  
 Ved — kā tas stāstā paredzēts —  
 Gar vecā velna mājām.  
 Viņš, dzirdēdams, ka mājā raud,  
 Iet iekšā paskatīties.  
 Tur tiešām tā, ka jābīstas,  
 Bet ganiņš nemēdz bīties.  
 Viņš prasa velnam lietišķi,  
 Kas viņam raizes darot,  
 Var būt, ka viņš ar padomiem  
 Šim kaut kā līdzēt varot.  
 Velns, tādu runu dzirdēdams,  
 Tik nopūšas un šķaudās:  
 — Tu redzi, kā man tagad iet,  
 Kad nav vairs savas naudas. —  
 Tad ganiņš viņam pasaka,  
 Ko ceļā uzzinājis,  
 Kad līdz pat vēlam vakaram  
 Pa tumšo silu gājis,  
 Ko pieredzējis, sēdēdams  
 Pa nakti lielā kokā:  
 Ka velns šo naudu nozagto  
 Var atkal dabūt rokā.

Velns paskatās uz ganiņu,  
 Uz vietas pārtrauc gaudas,  
 Ar ķepu seju noslauka  
 Un taisās braukt pēc naudas.  
 Viņš izvelk ratus pagalmā,  
 Jūdz suķi ratiem priekšā  
 Un māj ar roku ganiņam,  
 Lai kāpj tas ratos iekšā.  
 — Līdz šim, — viņš saka, — rīkojās  
 Te blēži manā vārdā,  
 Bet nu bez kauna sākuši  
 Jau pašam ķerties bārdā!  
 Uz priekšu tā tas nevar iet,  
 Nu blēži dabūs sukas,  
 Lai turpmāk pašu pasaulē  
 Tie netaisa vairs jukas. —  
 Kad nauda atkal pārvesta,  
 Velns kādu laiku pēti,  
 Vai nav te kāds, kas noskatās,  
 Tik tad liek maisu klēti.  
 Un, lai nekādi salašņas  
 Vairs netiktu tur iekšā,  
 Ņem smagu dzirnu akmeni  
 Un veļ to durvīm priekšā.





## Velna dzīres

To visi zin, ka vecais velns  
Ir diezgan skopas dabas,  
Bet šovakar viņš gatavot  
Liek vakariņas labas.  
Pats iziet suķi izraudzīt,  
Pats sarauj rutkus sīvos,  
Jo, kas, viņš saka, ēdis tos,  
Tas divtik ilgi dzīvos.

Liek saimei viņš pie galda sēst  
Un ganiņam liek priekšā  
No visa vairāk, nekā pats  
Var sevī sadzīt iekšā.  
Nav noslēpums, ka vecais velns  
Mēdz ļoti reti smieties,  
Bet šovakar viņš iziet pats  
Ar saviem puikām skrieties!...



Un piedevām vēl ganiņu  
Sāk vizināt ar ķerru,  
Kādēļ to sieva nosauca  
Par vientiesi un nerru.  
Tā tas nu iet līdz vakaram,  
Bet prieki vēl nav galā,  
Velns liek, lai saime pulcējas  
Uz noras purva malā.  
Uz viņa rokas mājienu  
Sāk maldugunis dejojot,  
To skaistumu var aprakstīt  
Tik tāds, kas pieprot dzejot...  
Kad sāk jau rīta gaisma aust,  
Velns noliekas uz dēļiem,  
Bet mazais ganiņš guldināts  
Tiek istabā uz pēļiem.  
No rīta, labi atpūties,  
Grib ganiņš atvadīties,  
Jo pārāk ilgi negrib tas  
Ar veco velnu pities.

Velns prasa, kur šim jāsteidzas,  
Vai te nav dzīve laba,  
Bet ganiņš viņam izstāsta,  
Kā rīkojusies Baba.  
Velns, uzdzirdot par nedarbiem,  
Ņem sausu teļa ādu  
Un ņemas rakstīt raganai  
Viņš rīkojumu šādu:  
Lai šito rakstu saņemot,  
Tā atdod zēnam suķi,  
Bet, ja tā neatdos, tad rīt  
Viņš sados tai ar kruķi.  
Vēl piedevām velns atzimē,  
Lai zēnu uzņem labi;  
Tad viņš to laipni noglāsta  
Un viņi šķiras abi.  
Kad ganiņš sen jau gabalā  
Aiz melno rutku lauka,  
Velns, stāvēdams pie vārtiņiem,  
Vēl ilgi acis slauka.





## Koku rāvējs

Un ganiņš priecīgs tālāk iet,  
Drīz sivēns būs tam rokā,  
Bet... nevajaga iesmu drāzt,  
Kad putniņš sēž vēl kokā.  
Pa ceļu pretim nāk tam vīrs,  
Tas iedams šļūc kā lācis  
Un šņāc, kā šajā apvidū  
Vēl it neviens nav šņācis.  
Kad ganiņš viņu sveicina,  
Viņš nikni nošņāc: — Skie! —

Es atņemtu gan sveicienu,  
Ja teiktu to kāds cits!  
Bet ganiņš viņam uzprasa,  
Kā tagad satikt Babu,  
Jo grib viņš atgūt sivēnu  
Ar ļaunu vai ar labu.  
To dzirdot, milzis apstājas,  
Tam paliek mute vaļā.  
Viņš paskatās uz ganiņu  
Un saka balsī skaļā:

— Tu gribi satikt raganu,  
Kam sakari ar velnu,  
Kas baltu, ja tas viņai tik,  
Var pataisīt par melnu!  
Es pats no viņas izvairoš  
Un metos krūmos iekšā,  
Ja tā ar savām grabažām  
Uz ceļa gadās priekšā. —  
Tad ganiņš saka milzenim,  
Ka viņš pie velna bijis,  
Un tas, par Babu sašutis,  
Tai rakstu uzrakstījis.

To dzirdot, milzis sabīstas,  
Viņš paceļ abas rokas,  
No mutes pipi laukā ņem  
Un zēna priekšā lokās:

— Tu, mazais, neesi vis tāds,  
Pēc izskata kāds spriežams,  
Ne apsmejams, ne nicināms,  
Ne arī grāvi svežams, —  
Un ganiņam viņš parāda,  
Kā drīzāk tikt pie staba,  
Kas varētu tam norādīt,  
Kur tagad mājō Baba.





## Velna dzirnavnieks

Tas tiešām ir kas neparasts —  
No vēja nav ne smakas,  
Bet purva malā vējenes  
Rūc, griezdamās kā trakas.  
Iet ganiņš tuvāk paskatīt  
Un redz, — uz akmens čupas  
Sēž vīrs, kas vienā laidā pūš,  
Tam sviedri birst kā pupas.  
Kad ganiņš viņam uzprasa,  
Ko viņš te labu darot,  
Viņš teic, ka maļot sēnalas,  
Ko ļaudīm pārdot varot.  
Viņš esot kopā sameties  
Ar pašu veco velnu;  
Velns skaitoties te rīkotājs,  
Viņš darot darbu melnu,  
Šim darba esot ļoti daudz,  
Tā teikt — līdz pašam kaklam, —  
Un tādēļ vajagot tam būt  
Ik dienas ļoti čaklam.

Kad krietna vēja neesot,  
Pats dzirnavas viņš pūšot,  
Par to tam krietna virspeļņa  
No vecā velna būšot.  
Viņš te, pie velna strādājot,  
Daudz vairāk pelnīt varot,  
Kā rokot grāvjus tirumā,  
Vai ecējot, vai arot.  
Kad ganiņš grib tam ieskaidrot,  
Cik netīra tā lieta,  
Viņš vientiesīgi atsaka,  
Ka vieta paliek vieta.  
Bet, kad tam ganiņš uzprasa,  
Kā tikt pie vecā staba,  
Kas varētu tam norādīt,  
Kur tagad dzīvo Baba,  
Apči! — šim gribot negribot  
Uz vietas uznāk šķavas,  
Un ganiņš gaisā parauts tiek! —  
Ardievu, lauks un pļavas!





## Badakāsis

Un ganiņš atkal lido vien  
Pa gaisu stundas trijas  
Un iekrīt salmu gubenī  
Pie Badakāša rijas,  
Bet Badakāsis, izskrējis  
Ar kailu galvu sētā,  
Kliedz: — Kas te tādus salašņas  
Pa gaisu apkārt mētā! —  
Un, ieraudzījis ganiņu,  
Sauc: — Salmus neaiztieci!  
Tie domāti nav vazaņķiem,  
Man pašam bērni pieci!  
Bet, ja tu esi izslāpis,  
Ej padzeries pie akas,

Un lai pēc brīža nebūtu  
No tevis šeit ne smakas!  
Tik ūdeni tu nedomā  
Te dzert bez jēgas, stopiem,  
Lai paliek lāse gājējiem,  
Lai paliek lāse lopiem.  
Zēns, pirmo reizi redzēdams  
Tik lielu badakāsi,  
Tam pateicas, bet atsakās  
Dzert piedāvāto lāsi.  
Un arī viņam neprasa,  
Kā drīzāk atrast stabu,  
Kas varētu tam norādīt,  
Kur vajag meklēt Babu.

## Baba

Zēns tālāk iet un — negaidot  
Pats atdurās pret stabu,  
Kas klanīdamies parāda,  
Kur vajag meklēt Babu...  
Kad Baba zēnu pamana,  
Tā paliek zili melna,  
Jo viņai prātā neienāk,  
Ka sūtīts tas no velna.  
Zēns paņem velna «grāmatu»  
Un tai ar pirkstu baksta,  
Lai palasa, ko vecais velns  
Par to šai lietā raksta.  
Kad Baba rakstu izlasa,  
Tā nosarkst tā kā oga,

Jo viņai kauns no ganiņa,  
Kas ārā stāv zem loga.  
Tā viņu laipni aicina,  
Lai kāpj pa logu iekšā,  
Un liek, kā rakstā norādīts,  
Tam ēdamvielas priekšā.  
Tad steidzas izlaist sivēnu  
No tumšā sprosta laukā  
Un ielej, mēli klakšķinot,  
Tam siltu putru traukā.  
Tad noliek viņu aizkrāsē  
Uz mīksta vilnas maisa,  
Kur sāk tas snaust kā apreibis  
No piemīlīgā gaisa.





Bet zēns uz lādes guldīts tiek  
(Tā lāde puķēm sārtām),  
Tur salikti ir spilveni  
Un segas kārtu kārtām.  
No rīta, tikko pamodies,  
Viņš sēž pie klāta galda,  
Un pati Baba cukuru,  
Ko likt pie ēsmas, skalda.  
Kad ganiņš, suķi atguvis,  
Sāk taisīties uz mājām,  
Tam Baba negrib atvēlēt  
To ceļu mērot kājām  
Un solās viņu pavadīt  
Uz sava slotas kāta;  
Bet cik tad tādām sievišķim  
Šai lietā ir tā prāta!

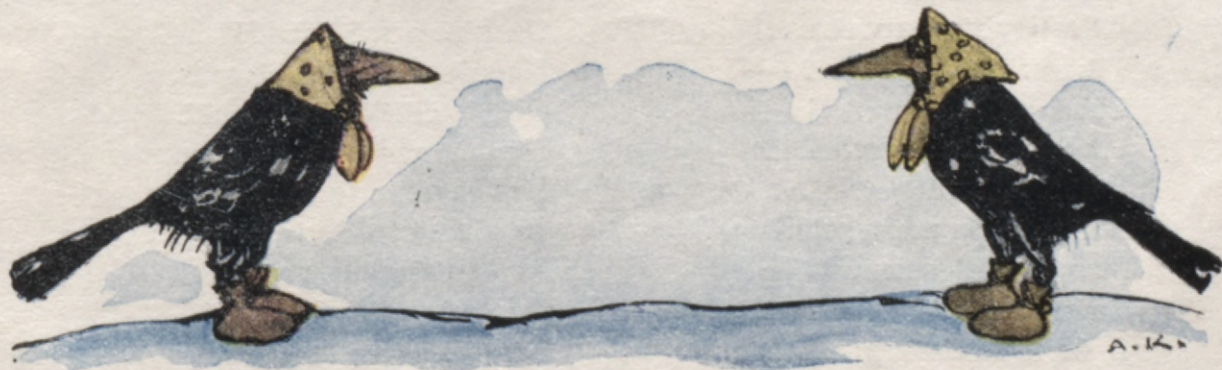
Tā brauc ar lielu ātrumu,  
Jo tas jau viņas dabā,  
Un ieskrien gluži negaidot  
Mums zināmajā stabā.  
Tai pašā brīdī slotas kāts  
Ir divās vietās pušu,  
Bet nedomājiet ganiņu  
Nu beigtu tā kā mušu.  
Viņš līdz ar mazo sivēnu —  
Kā parasts tas ir teikā —  
Pie negaidītās sadursmes  
Tiek cauri gluži sveikā.  
Viņš, mīkstā zālē ievēlies,  
Tiek drīzi vien uz kājām,  
Bet Baba klibodama iet  
Ar spieķīti uz mājām.



## Sniega māte

Nesen vēl bija gluži karsts  
Kā rudens laika speltē,  
Nu sāk jau nikni vēji pūst  
Un kokiem lapas dzeltē.  
Un zēns uz mājām kājām steidz,  
Jo raganai aiz kalna

Bij kartupeļus ķērusi  
Jau viņu nakti salna;  
Jo Sniega māte modusies  
No garā vasars miega,  
Un drīz vairs nebūs glābiņa  
No aukstuma un sniega.





## Sala vecis

Patiešām, sāk jau putināt,  
Salst tā, ka koki sprēgā,  
Un ganiņš redz, ka neiet vairs  
Te it nekādā jēgā. —  
Te brīžiem krusas graudi birst,  
Te atkal sniegs ar lietu,  
Un — atrast nevar it nekur  
Vairs apdzīvotu vietu...  
Tik garā zosu gājienā —  
Līdz degungalam tīri —  
Iet Sniega māti sveicināt  
Pa ceļiem sniega vīri...  
Bet zēns, pa mežu soļodams  
Starp apsnigušiem krūmiem,  
Redz, ka aiz kāda paugura,  
Ir kaut kas līdzīgs dūmiem.

Viņš pieliek soli, saņemas  
Un, kādu brīdi ejot  
Pa sniega klāto ataugu,  
Dzird tā kā suni rejot.  
Un tālāk iedams atduras  
Pie neparastas mājas.  
Viņš krietni kājas noslauka  
Un pieklauvē, kā klājas.  
Kad durvis pašas atveras,  
Grūt' stādities to priekšā,  
Kas tie par tādiem brīnumiem,  
Kas sagaida to iekšā.  
Jo viņam lemts ir sastapties  
Ar Jaunā gada veci,  
Kas sakopojis vienuviet  
Te svētku balvu precī.

Tam Jaunā gada dāvanu  
Jau krājumā bez gala,  
Un tās starp bērniem kārtīgiem  
Tam, protams, jāsadala.  
Pie gara galda vecais sēž,  
Tam priekšā garāks saraksts,  
Kas reizes divas pārbaudīts,  
Tik trūkst zem tā vēl paraksts.  
Viņš zin, ka ganiņš ciniņies  
Ar puteni un vēju,  
Un iet tam tūdaļ pasildīt  
Pret klepu zāju tēju.  
Un, savus rakstus kārtodams,  
Ar zēnu aprunājas  
Par to, kāds bērniem pienākums,  
Kā viņiem dzīvot klājas.

— Man, — ganiņš saka, — gribētos  
To zināt, ko lai darām,  
Lai tu ar savām dāvanām  
Mums nepaietu garām.  
— Vispirms, — tā vecais atsaka,  
— No katra to var prasīt,  
Lai viņš bez kādām grūtībām  
Jau rakstīt māc un lasīt...  
Kas mazo vienreizvienu prot  
Man atsacīt no galvas,  
Tas dabū, kā tas paredzēts,  
Tās izcilākās balvas.  
Bet tam, kas negrib mācīties,  
Kam tik bez darba skraidīt,  
Tam gan uz kādām dāvanām  
No manis velti gaidīt.







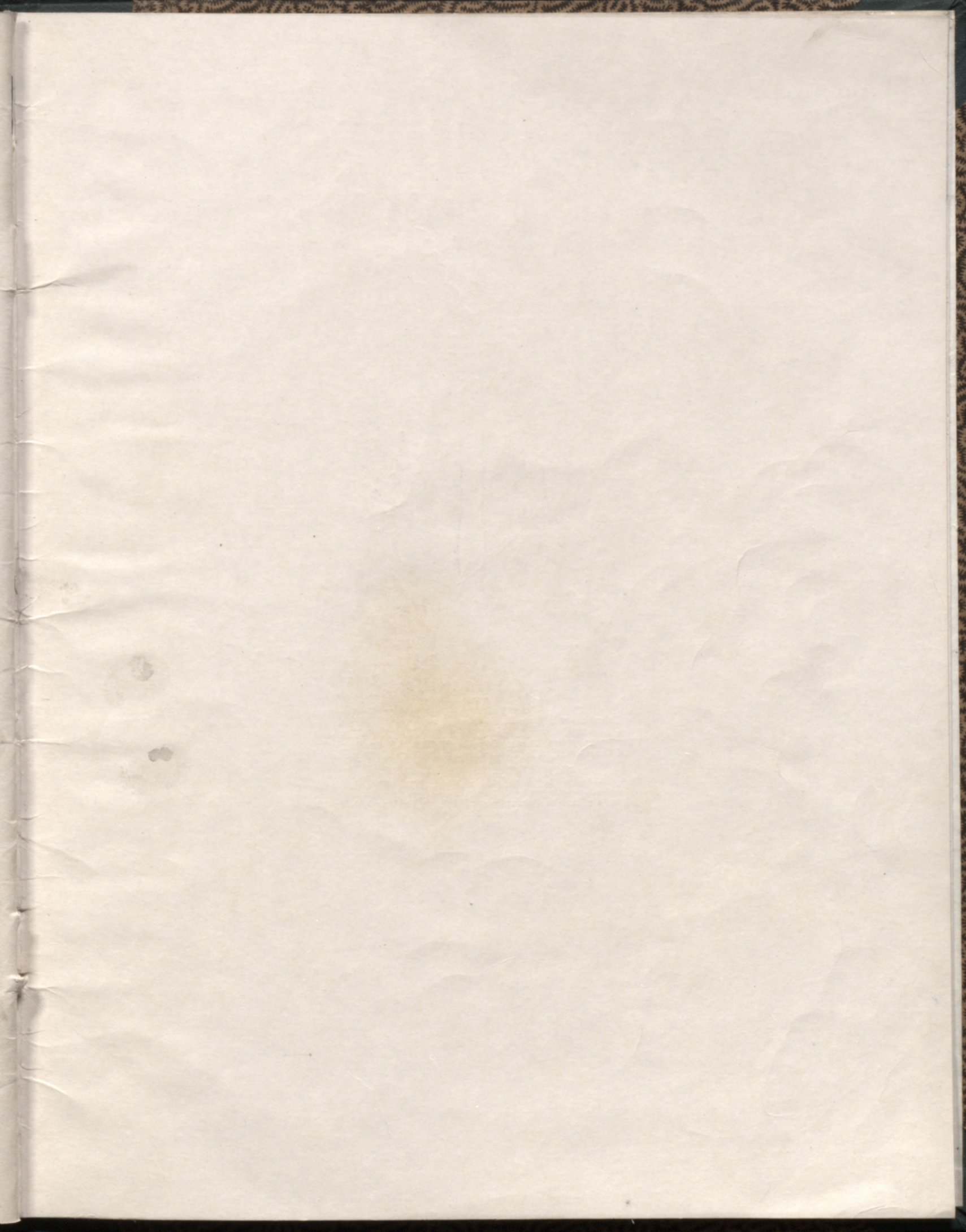
## Mājās

No rīta, tikko gaisma svīst,  
Zēns atkal tālāk dodas,  
Jo Sala vecis norāda,  
Kur mājām jāatrodas.  
Viņš iet līdz pašai pusnaktij,  
Līdz pusei brizdams sniegā,  
Un sasniedz mājas tikai tad,  
Kad visi dus jau miegā.  
Tā vēsts, ka ganiņš pārradies  
Ar mazo ruksi mājās,

Vai visus bērnus kaimiņos  
Bez gaismas sacel kājās.  
It visi dzirdēt grib par to,  
Ko ganiņš pieredzējis  
Un kā, ar kādiem grūtumiem  
Viņš mērķi sasniegt spējis.  
Kad ganiņš savu stāstu beidz,  
Sāk aust jau debess mala,  
Bet bērni lūdz, lai atkārto  
Viņš vēl vienreiz no gala.







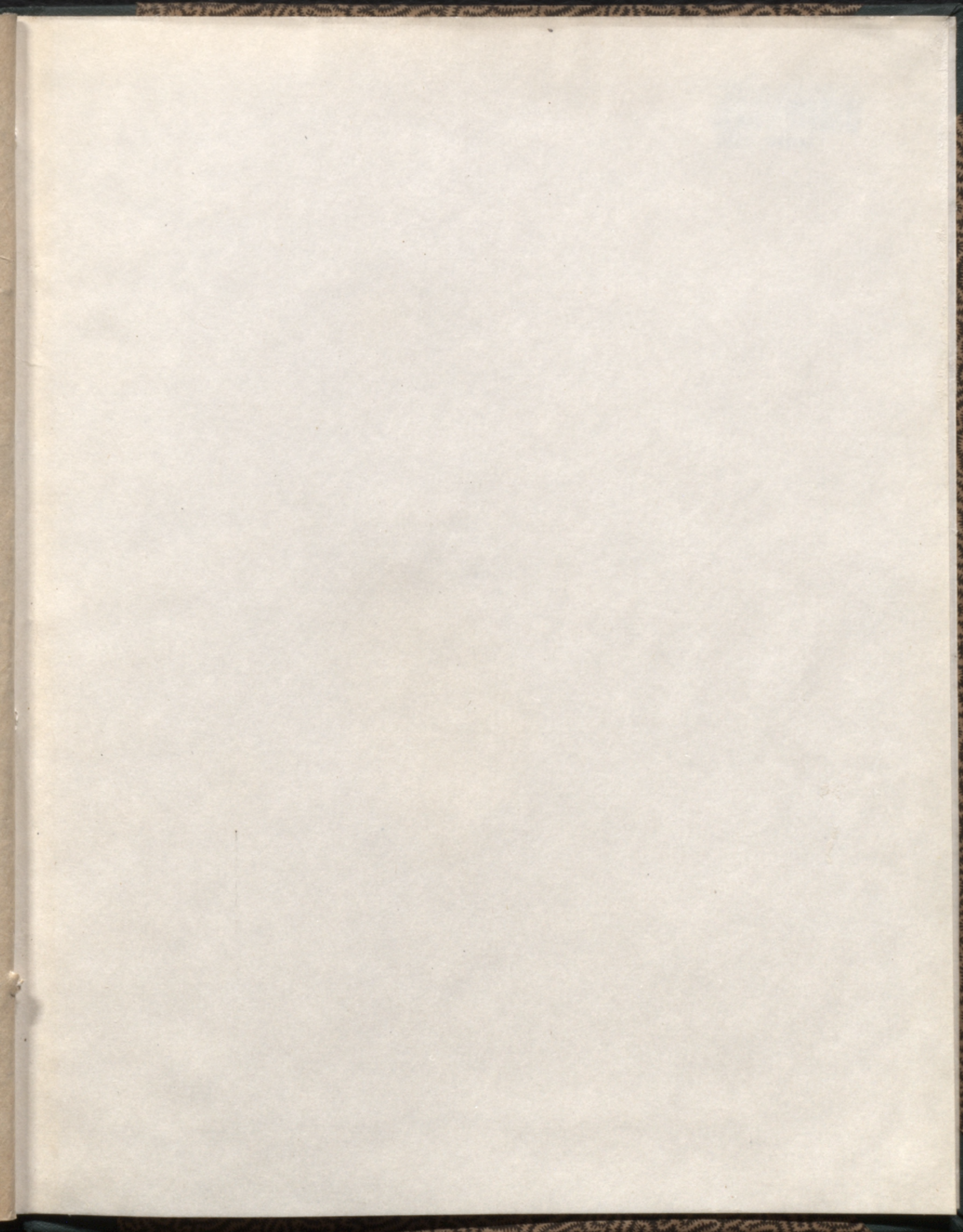


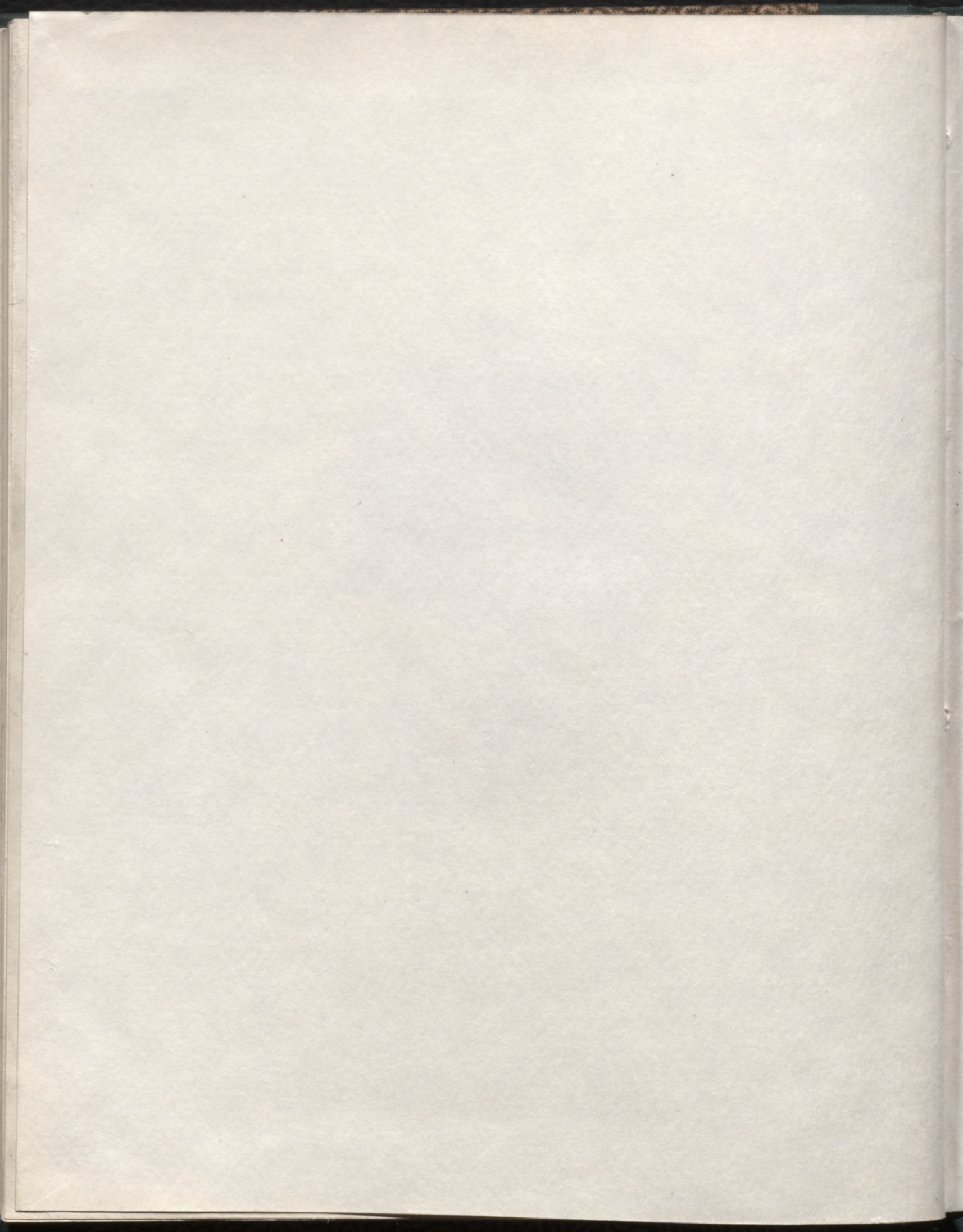
*Kronenbergs, Alberts Jēkaba d.*  
MAZĀIS GANIŅS

Redaktors *J. Osmanis*. Mākslinieciskais redaktors *R. Jansons*.  
Tehniskā redaktore *V. Dārziņa*. Korektore *I. Kopiņa*.  
Nodota salikšanai 1958. g. 15. aprīlī. Parakstīta iespiešanai  
1958. g. 29. jūlijā. Papīra formāts 60x92/8. 6,5 fiz. iespiedl.;  
6,5 uzsk. iespiedl.; 7,54 izdevn. I. Metiens 28 000 eks.

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA

Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 10685-J1092. Iespiesta  
Izdevniecību, poligrāfiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības  
galvenās pārvaldes Paraugtipogrāfijā Rīgā, Puškina ielā Nr. 12.  
Pasūt. Nr. 656.





manb 2781, 28 J.2

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0306064837